

ירושלים, 25.9.36,
ערב יום כפורים.

משה הבתילני לבוא לירושלים - כי יש להכריע בדבר

מתן חשובה לאמיר. מוחמד אונסי היה בשבת בירושלים (20.9.36) והמופתי הודיע לו על המאמצים הנעשים להכניס מלכי ערב לתיווך. המופתי סיפר כי הציריות הבריטיות בקהיר, בגרד וג'דה פועלות בהבנה גמורה עם הנציב לקראת פתרון בשלום. על ידם עוזרות הקונסוליה העירקית בירושלים, הצירות העיראקית בלונדון והצירות הסעודית בקהיר ובלונדון. גם האימם יחיא מחימן מסייע בדבר.

פ.א. חזר לרבת עמון ומסר לאמיר דו"ח על שיחתו עם

המופתי. האמיר סלפן ל"ועד העליון" ודרש שישלחו אליו אנשים להסביר המצב, כי ההצעה לא טובת לו. אחמד חלמי פחה ועבר אל לסיף צלאח באו ביום 23.9.36 לרבת וסיפרו לו כי שיך כאמל אלקסאב בא ביום 21 לח"ז ל"ועד העליון" בשליחות אבן סעוד ומסר כי לדעת א.ס. על הוועד להפסיק השביחה והסירור, למען יוכל א.ס. לפנות לאנגליה באווירה שקטה לעזרת ערבי א"י. לפי דברי שיך כאמל מוכן א.ס. להצטרף לקריאת מלכי ערב לערבי א"י להפסיק המהומות.

אונסי סיפר לאהרון כהן כי לאחר שנודע הדבר לאמיר

החקשר סלגרפית עם א.ס., הסלך באזי והאימם יחיא לכרר האפשרויות לניסוח קול קורא לעם וערבי בא"י. האמיר מצא שא.ס. נוקט בפוליטיקה גבוהה וזהירה. אין הוא רוצה לדרוש מאנגליה דברים שאינם בגדר יכולתה למלא. אינו מוכן להציע לאנגליה הפסקה מוחלטת של העליה או מתן חנינה לפושעים, כי הוא היה מדכא אף הוא מרד ושופך דם ערבי. עמדת השנים האחרים שונה. באזי והאימם הודיעו שלא יתערבו

אלא אם אנגליה תבטיח להפסיק את העליה מיד לאחר הפסקת השביחה.

שיחת האמיר עם חברי המשלחת היתה מתוחה. לפי רמז

מהאנגלים גילה לחברי הוועד שרבים מהם עומדים לפני סכנת גירוש אם לא יחסלו המרד. האמיר הציע להם להפסיק מיד השביחה ולהתכונן לועדת-המלך. הצעה זו נעשתה בשמו ובשם א.ס. לפי יפוי-כוח מהאחרון. הודיע שלא הוא ולא א.ס. יחממו על התחייבות כל שהיא בדבר הפסקת העליה או מתן חנינה. האמיר הציע לפנות לפויזי אל קאוקג'י להפסיק פעולתו. לאחר שחברי המשלחת התייעצו סליפונית עם המופתי הסכימו להצעה האחרונה, והאמיר שלח מכתב לפויזי ע"י איסתיקלאלי מרבח. האמיר הודיע לפויזי שממשלת עבר הירדן מוכנה לקבל אותו וחבריו תחת חסותה ולבוא בדברים עם ממשלת עירק וטוריה בדבר החזרתו והחזרת חבריו לארצם.

האמיר הטיל על מ. אונסי להועץ עם הסוכנות ולהביע השתוממותו על הפוליטיקה הבריטית. לדעתו אין דבר עלול יותר לקלקל את העם הערבי כעובדה של הבאת הרבה צבא לארץ ואי-השתמשות בו. ההמון מאבד כל יראת-כבוד מפני הצבא ומפני הודעות הממשלה. ההכנות נמשכות יותר מדי. המשחק של הנציב אינו לכבוד אנגליה. הוא בוגד בממשלתו ומקריב עניינים חיוניים של הארץ על מזבח כבודו והגשמת שיטתו הפוליטית.

והאמיר שואל אם רצויה לנו התערבותו ברגע זה. הוא מבטיח, לפי דברי מ.א., לא להוציא גילוי דעת בטרם יראה אותו לנו ורוצה לשמוע מיד דעתנו. מ.א. הבטיח להמציא לנו העתק מכתבו של האמיר לפויזי.

נזדמנו אהה"צ לרון בשאלת האמיר. נוכחו: משה, ב.צ., אהרון, ג'וזף, קפלן ואני. א.כ. סבור שהפסקת השביחה ע"י הועד העליון תפורר את המחנה הערבי ותחליש התנועה - ומשום כך הוא בעד התערבות המלכים. ב.צ. חושש שהאנגלים לא ידכאו אף פעם המרד - ומשום כך הוא תומך בדעת א.כ.

קפלן ומשה סבורים שדכוי זוהי מפלת המרד - ואנו מעוניינים קודם כל במפלה זו. ההתערבות גם תיצור סטטוס למלכים. אולם משה מתנגד למתן עצה לאמיר שיפר עצת המלכים - כי עצה זו תחנקם בנו, והוא מציע להציר לאמיר שאין אנו מחוויים דעה בענין ערבי סנימי זה.

אצלי נחלקו הרגש והשכל. חששו של ב.צ. אין לו כל יסוד, כי ברור לי שאם הערבים לא יפסיקו בעצמם השביחה והטירור - יעשה זאת דיל בלא רחמים. הוא מחר או מחרתיים יקבל יפוי-כוח בלתי מוגבל, וכשיבוא כל הצבא ישחמש בלי היסוס בכוח זה, כי לגבהו זוהי שאלת כבוד הצבא הבריטי. והרגש אומר: תנועת מרצחים זו יש לדכא. אולם השיקול המדיני אינו פשוט. יש לקחת בחשבון תוצאות הדכוי בשטח הערבי ובשטח האנגלי. בשטח הערבי שוגה א.כ. הפסקת המהומות ע"י הועד הערבי בעצת המלכים תגביר אחדות התנועה ומשמעתה (למרות הסכסוכים שבפנים), תרים הפרסטיז'ה של המלכים בא"י ובאנגליה ותיצור סטטוס חדש (אם כי לא פורמלי) של א"י כחלק מהעולם הערבי. לעומת זאת הדיכוי בכוח יפורר את המחנה, יגדיל המרירות של ההמון נגד המנהיגים והמשביתים ויריס בקרב הערבים את הפרסטיז'ה של השלטון הבריטי. ומבחינה זו אין ספק שהתערבות המלכים אינה רצויה.

אבל עלינו לקחת בחשבון גם התוצאות כלפי אנגליה.
וכאן יש סתירה של אינטרסים. מצד אחד רצוי הדכוי - כהכשלת
הנציב ושיטתו, ואנו עכשיו מעוניינים בהכשלה זו (אם אפשר - עד
כדי הרחקתו). הפסקת הלוואות ע"י הוועד והמלכים מחזקת הנציב
ומסייעת לשיטתו המסוכנת לנו. אבל מאידך גיסא יש חששות
כבדים מהדיכוי בכוח. ברור שבלי שימוש ב**כוח** צבאי לא
ימלא דיל חפקידו - לא רק להפסיק המהומות אלא לפרק הנשק.
לא רק יצטרך לשפוך הרבה דם - אלא יפוצץ ויהרוס ערים וכפרים,
וחוששני לחגובה חריפה נגדנו מצד דעת הקהל באנגליה. כי
האנגלים יחלו הקולר בנו. הדכוי יגרור אחריו פיצויים ופיוסים
לערבים, והיות שברור שמסקנות ועדת המלך חיינה לרעתנו, בעיקר
בשטח העליה, ונצטרך להלחם נגדן ולרכוש לצדנו את דעת הקהל
באנגליה - יש לחשוש שנמצא אז דעת קהל אויבת או סחנגרת, בכל
אופן קרה ומהססת. וגילוי כוח נגד הערבים יקל על הממשלה לגלות
אח"כ כוח נגדנו בשטח הפוליטי.

יחכן שבשיקולים אלה מכריעה הכף כלפי דיכוי - כי
יש סכנה רבה בהתערבות המלכים, כשהתערבות זו תצליח. ולכן
קיבלתי דעתו של משה להגיד לאמיר שאין אנו מיעצים לו כלום, אם
כי בשיחה נסביר לו הנימוקים נגד התערבות למען הביא את האמיר
שמעצמו יתנגד ויפריע להתערבות המלכים. כי האינטרס הפרטי
שלו הוא נגד התערבות - לאחר שהתערבותו האישית בלבד נכשלה כמה
פעמים.

ג'וזף מסר על פגישתו עם שהבנדר ואמין סעוד בקהיר.
הוא מצא אצלם רצון רב להביא לידי הסכם וגם הבנה לחכנית שלנו:

אי-נישול וסיוע לפיתוח החקלאות, עליה לפי יכולת הקליטה ואי-פחד מרוב יהודי לאחר שאנו מסכימים לפדרציה. אולם הוא דורש פריטי (במספרים), כי לע"ע, א"י היא יחידה גיאוגרפית פוליטית, וערבי א"י לא יכלים להסכים לרוב יהודי. זהו המפריע העיקרי לפי דעתו הוא. אם נסכים לפריטי מספרי הוא סבור שאפשר להביא לידי הסכם עם הערבים בארץ והוא מוכן לחוץ בינינו, בקהירו או בירושלים.

אילו היחה דעתו של שהבנדר מתקבלת ע"י המנהיגים הערבים בארץ הייתי מוכן להציע מוצא מהדילמה: לדעתי כדאי לנו אז להסכים לפריטי מספרי (אם ינתן לנו להגיע לפריטי בתקופה הקצרה ביותר, לפי האפשרויות הכלכליות שלנו), בתנאי שברגע שמוקמת הפדרציה נמשכת שוב העליה לפי עקרון יכולת הקליטה. לערבים ניתנת ע"י כך גרנטיה אובייקטיבית שאנו נסייע לפדרציה, ולנו אין יסוד לחשוש שערבי א"י יתנגדו לפדרציה למען הפסק העליה היהודית כי הלחץ להקמת הפדרציה יגדל אז (רכישת כוח יהודי של למעלה ממיליון איש בארץ בלבדה כראית לכל הארצות השכנות), ואין להעלות על הדעת שכל ערבי א"י יתנגדו לפדרציה שתדרש מאתנו ומאת כל הארצות הערביות. ובכלל כוח יהודי כזה לא יהיה עוד תלוי אז בערבי א"י. היחרון השני בשבילנו - ויחרון חשוב וחיוני - שנשתחרר מהתלות המוחלטת שלנו באנגליה; כשנגיע לכוח כזה בארץ בהסכמת הערבים תצטרך אנגליה לבקש קרבתנו לא פחות משאנו נצטרך לבקש קרבתה.

בחנועה הציונית יעורר הסכם כזה וויכוח ומחלוקת, ואולי גם בחוץ שורותינו. אולם היחרונות לדעתי - אם רק הסכם כזה הוא ריאלי ואפשרי - הם כל כך גדולים (והסכנות הנשקפות

לנו מאנגליה לאחר דיכוי המהומות הן כל כך עצומות וקרובות
לודאי (שלי אין כל ספק והיסוס בקבלת הסכם כזה, אם כי להלכה
יש בו הגבלת גידולנו כביכול.

26.9.36

אל.מ. בהשומר הצעיר 18 (15.9.36) מנאץ כדרכו את
מ.פ.א.י. באמצעים מנוסים ובדוקים: שם בפי שליחיה את ההפך
ממה שהם אומרים, מסלף את עמדתה הפוליטית - ונלחם בגבורה
נגד האבסורדים שבזה. לאחר ישיבת הוה"פ שבה העמדתי במרכז
הבירור הפוליטי את השאלה הערכית והסברתי את רעיון הפריסט
הפוליטי - כותב אל.מ.:

(1) "בכינוס הראשון של באי כוח הישוב שנחקיים בהתחלת
הפורענויות יכל היה ציבור הפועלים לשמוע מפי שליחו בתנועה
הציונית דברי ביטול כלפי כל אפשרות של איזה שהוא הסכם יהודי
ערבי במסך עשרות השנים הקרובות, וקביעת הברית היהודית-
הבריטית כאוריינטציה ציונית יחידה". - -

(2) "במקום לראות את חומת הזרות החוצצת בינינו
לבין היישוב הערבי כרעק הנוח ביותר לגבי הריאקציה הערבית
והגורם האימפריאליסטי ללבנות את אש המאורעות כפעם בפעם,
היתה החשובה הגברת הטיטמאות של התבדלות כלכלית ופוליטית של
היישוב היהודי. את החזרה הזאת של אכסלון זיכיות לאומית השמיעו
לנו דווקא על קברם הרענן של חללינו הראשונים".